

Politická ekonomie obchodní politiky

Osnova přednášky

2

- Argumenty pro volný obchod
- Argumenty proti volnému obchodu
- Politický model obchodní politiky
- Mezinárodní vyjednávání a WTO

svobodný obchod - úvod

3

- ~~úplně svobodný obchod - pár zemí (např. Hongkong)~~
- Není dokonalý, ale lepší než jiné politiky
- Vyhnou se ztrátám efektivity spojené s protekcionismem a získají dodatečné příjmy

Argumenty pro svobodný obchod (1)

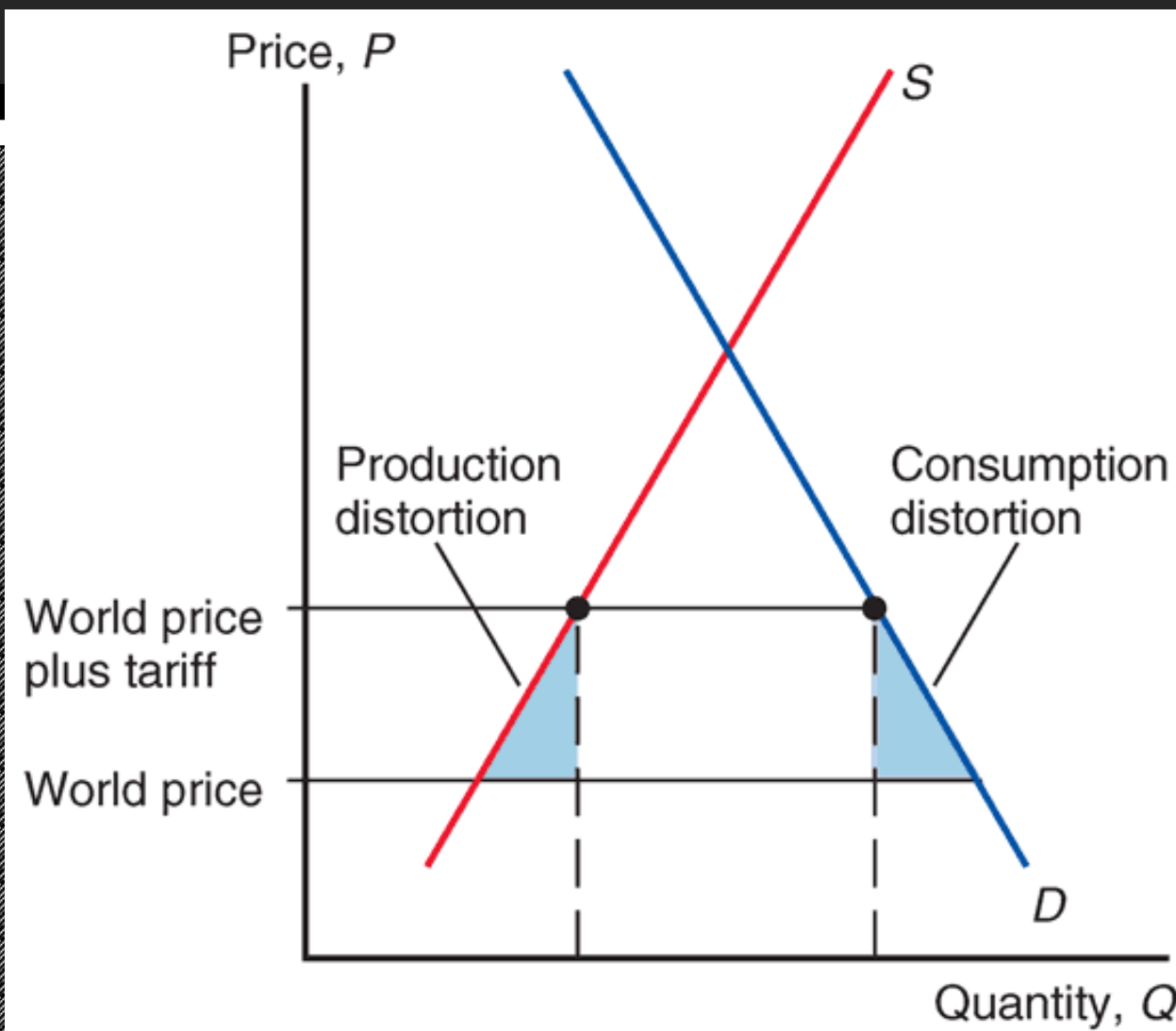
4

1. Efektivnost

- Producenti a spotřebitelé alokují zdroje efektivněji tehdy, když vlády nenarušuje svou obchodní politikou tržní ceny
 - Národní bohatství malých zemí je největší v případě svobodného obchodu
 - Když dochází k omezování obchodu, musí spotřebitelé platit vyšší ceny a spotřebovávají málo, kdežto firmy produkuje příliš
-
- Svobodný obchod odstraní zkreslení podnětů → nárůst národního bohatství
- Pokles cen pro spotřebitele
- Eliminují se náklady spojené s hledáním informací a ztrátou času

Efektivnost svobodného obchodu

5

Argumenty pro svobodný obchod (1)

2-6

- X cla většiny zemí jsou již nízká, a tak tvoří potenciální přínosy svobodného obchodu pouze malý podíl HDP
 - Pro svět jako celek jsou náklady protekcionismu odhadovány na méně než 1 % HDP
 - Přínosy ze svobodného obchodu jsou menší pro vyspělé země jako USA a EU a větší pro chudší rozvojové země

Přínosy z odstranění obchodních bariér (% HDP)

7

United States	0.57
European Union	0.61
Japan	0.85
Developing countries	1.4
World	0.93

Source: William Cline, *Trade Policy and Global Poverty* (Washington, D.C.: Institute for International Economics, 2004), p. 180.

Odhadované náklady protekcionismu (v % HDP)

8

Brazil (1966)	9.5
Turkey (1978)	5.4
Philippines (1978)	5.4
United States (1983)	0.26

Argumenty pro svobodný obchod (2)

2-9

2. Úspory z rozsahu

- Svobodný obchod umožňuje firmám realizovat úspory z rozsahu
- Chráněné trhy omezují přínosy z externích úspor z rozsahu tím, že brání koncentraci průmyslových odvětví
 - Na chráněné trhy vstupuje příliš mnoho firem
 - Rozsah produkce každé z nich je pak nedostatečný (z hlediska efektivity)

Argumenty pro svobodný obchod (3,4)

2-10

3. Konkurence a lepší příležitosti pro inovace (dynamické přínosy)

- Svobodný obchod poskytuje firmám více příležitostí pro zdokonalování a inovace, protože musí hledat cesty, jak exportovat svou produkci a konkurovat importům

4. Omezení rent-seekingů

- Svobodný obchod eliminuje ztráty spojené s rent-seekingem
 - Čas a zdroje vynaložené na získání ochrany a zisky z toho plynoucí

Argumenty pro svobodný obchod (5,6)

2-11

5. Politický argument

- Svobodný obchod představuje nejlepší dostupnou politiku, ačkoliv teoreticky mohou být lepší politiky
 - Jakákoliv politika odchyloující se od svobodného obchodu bude rychle „ovládnuta“ politickými skupinami, což následně vede k poklesu národního bohatství

Argumenty proti svobodnému obchodu (1)

12

1. Zlepšení směnných relací

- ✘ Velká země uvalením cla snižuje světovou cenu (a tedy cenu importu) a zlepšuje si tak smenné relace
 - ✘ Tento přínos může být větší než ztráty spojené s neefektivní alokací výroby a spotřeby
- ✘ Nízké clo vede ke zvýšení národního bohatství velké země
 - ✘ Od určité úrovně cla však bude národní bohatství klesat, neboť ztráty vyplývající z ekonomické neefektivnosti budou převyšovat přínos ze zlepšených směnných relací

Optimální clo

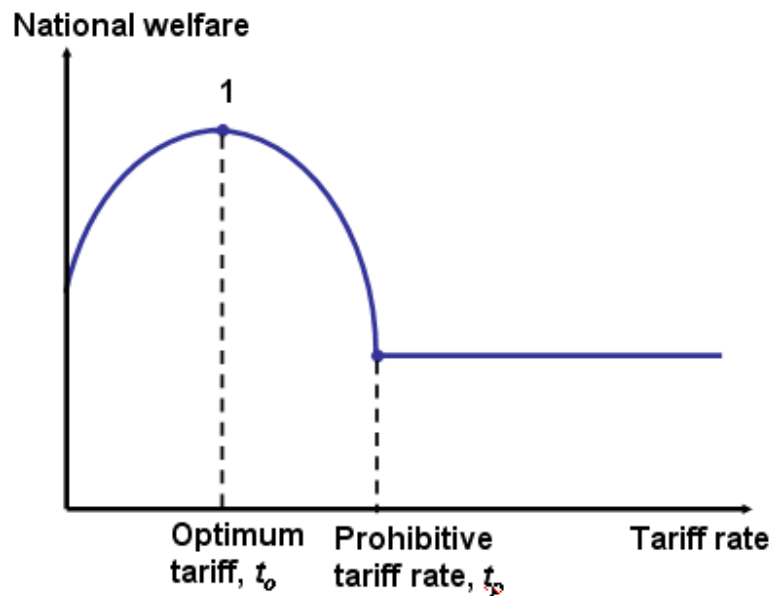
2-13

- **Optimální clo** = celní sazba, která maximalizuje národní bohatství
 - Clo, které úplně eliminuje importy, zhoršuje národní bohatství země

Optimální clo

14

Figure 9-2: The Optimum Tariff

http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=cs&Taric=4202310000&Expand=true&Area=&Level=2&SimDate=20140311&GoodsText=&OrderNum=&StartPub=&EndPub=&Regulation=#n4202310000-2

Optimální clo?

15

TŘÍDA II ROSTLINNÉ PRODUKTY

KAPITOLA 10 OBILOVINY

1001	Pšenice a souřež
1002	Žito
1003	Ječmen
1004	Oves
1005	Kukuřice
1006	Rýže
1006 10	- Rýže v plevách (neloupaná nebo surová)
1006 20	- Loupaná rýže (rýže cargo nebo hnědá rýže)
	- - Předpařená
1006 20 11	- - - Kulatozrná
1006 20 13	- - - Střednězrná
	- - - Dlouhozrná
1006 20 15	- - - - S poměrem délky k šířce vyšším než 2, avšak nižším než 3
1006 20 17	- - - - S poměrem délky k šířce 3 nebo vyšším
	- - Ostatní
1006 30	- Poloomletá nebo celoomletá rýže, též leštěná nebo hlazená
1006 40	- Zlomková rýže
1007	Zrna čiroku
1008	Pohanka, proso a lesknice kanárská; ostatní obiloviny

EXPORTNÍ CLO

2-16

- Exportní clo (negativní exportní subvence), které úplně eliminuje export, zhoršuje bohatství země, ale nižší sazba exportního cla maximalizuje národní bohatství (opět prostřednictvím zlepšení směnných relací)
 - Exportní subvence zhoršuje směnné relace velké země
 - Exportní clo zlepšuje směnné relace velké země, neboť velká země může zvýšit cenu exportované produkce na světovém trhu

Směnné relace

2-17

- Pro některé země (jako USA) importní a/nebo exportní clo může zlepšit národní bohatství - je to však na úkor ostatních zemí
- Tento argument nebere v úvahu riziko, že ostatní země na to zareagují zavedením odvetných obchodních restrikcí

Argumenty proti svobodnému obchodu (2)

18

2. Tržní selhání

- ✘ Kvůli tržním selháním nemusí být svobodný obchod optimální politikou
- ✘ Kalkulace ztráty ekonomické efektivity využívající instrument přebytek spotřebitele a výrobce předpokládají, že trhy fungují efektivně
- ✘ Typy tržních selhání:
 - ✘ Chronická nezaměstnanost, nedostatek kapitálu, nedostatečně definovaná vlastnická práva, pozitivní externality, znečištění, informační bariéry

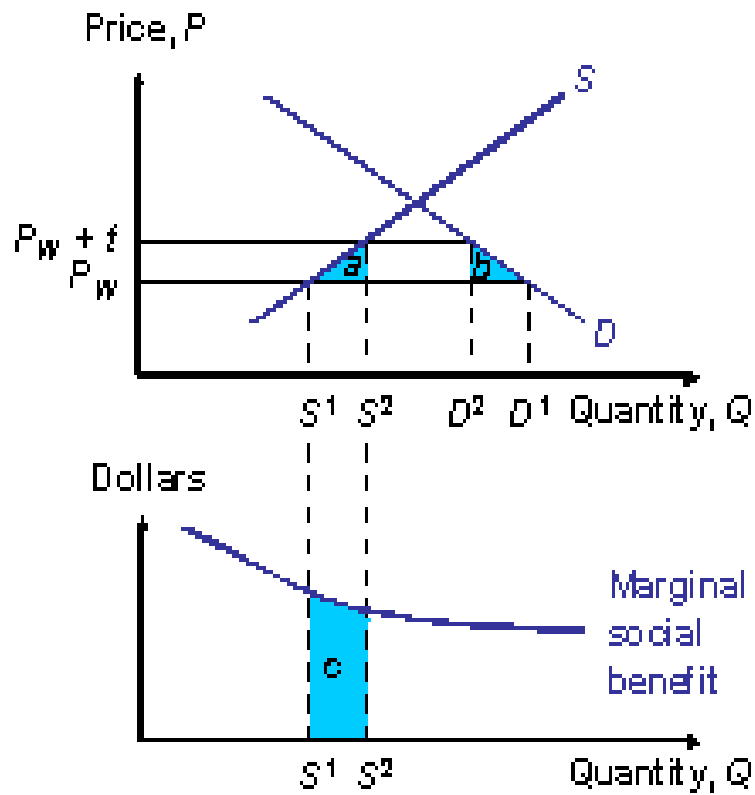
Argumenty proti svobodnému obchodu (2)

19

- Ekonomové berou v úvahu také mezní společenský přínos, který společnosti plyne ze soukromé produkce
- ✘ Kalkulace ztráty ekonomické efektivity založená na přebytku výrobce je nedostatečná
- ✘ Je možné, že zvýšení domácí výroby po zavedení cla povede k nárůstu přínosu pro domácí ekonomiku

Tržní selhání

20

Argumenty proti svobodnému obchodu (2)

2-21

- Tento argument je příkladem teorie druhého nejlepšího
- Vládní zásahy do ekonomiky, které narušují tržní podněty na jednom trhu mohou zvýšit národní bohatství tím, že eliminují následky tržního selhání na jiném trhu
 - Pokud není možné použít nejlepší politiku, tj. vyřešit samotná tržní selhání, tak jsou tyto vládní intervence „druhou nejlepší politikou“, jak tyto problémy vyřešit

Argumenty proti svobodnému obchodu (2)

2-22

- Ekonomové podporující svobodný obchod však argumentují, že tržní selhání by měla být řešena „první nejlepší politikou“, tj. domácí politikou přímo zaměřenou na daný problém
- Pokud je chronická nezaměstnanost problémem, potom by měly být náklady na práci u pracovníě-intenzivních výrob vládou subvencovány
 - Taková politika nepovede k ekonomické neefektivnosti vyvolané zavedením cla

Politické modely obchodní politiky

2-23

- Jak je vytvářena obchodní politika?
- Modely řešící většinou maximalizaci politické úspěšnosti politiků (nikoliv maximalizaci národního bohatství)
 - Teorém středního voliče
 - Kolektivní akce
 - Jejich kombinace

Střední volič

2-24

- Teorém středního voliče předpokládá, že demokratické politické strany uzpůsobují svoji politiku tak, aby oslovily voliče ve středu politického spektra, tj. tzv. středního voliče
- Předpokládejme, že jde o stanovení výše cel:
 - Seřadíme všechny voliče dle toho, jak vysoké clo preferují (od těch, kteří chtějí co nejmenší)

Střední volič

2-25

- Předpoklady modelu:
 - Uvažujeme 2 soupeřící politické strany
 - Cílem každé ze stran je být zvolena (většinou voličů)
- Jakou politiku budou strany prosazovat?
 - Obě strany nabídnou stejnou celní politiku, tak aby oslovily středního voliče, což jim zajistí většinu hlasů

Střední volič

2-26

- Dle tohoto teorému v zemi se dvěma politickými stranami bude prosazována taková obchodní politika, která osloví co nejširší počet voličů
 - Bude vybrána taková politika, která výrazně poškozují pár subjektů (producenti konkurující importům), ale přináší velké přínosy velkému počtu subjektů (spotřebitelé)
- Obchodní politiky zemí však ve skutečnosti tomuto neodpovídají

Kolektivní akce

2-27

- Politická aktivita bývá obvykle spojována s problémem kolektivní akce
 - Zatímco spotřebitelé jako skupina mají zájem propagaci svobodného obchodu, nemusí to platit pro každého spotřebitele-jednotlivce, neboť jeho individuální přínos svobodného obchodu nemusí být velký ve srovnání s náklady, které by musel vynaložit na propagaci svobodného obchodu (čas a peníze)
 - Proto politiky, které vedou k velkým ztrátám pro celou společnost, ale malé ztrátě připadající na jednotlivce, nečelí silné opozici

Kolektivní akce

2-28

- Naproti ve skupinách, kterým by měl svobodný obchod přinést velké ztráty (např. nezaměstnanost), má každý jednotlivec velký zájem bojovat za pro něj žádoucí politiku
 - V tomto případě jsou náklady (čas a finance) vynaložené na propagaci omezení obchodu menší v porovnání s náklady nezaměstnanosti

Model obchodní politiky

2-29

- Politici sice mohou vyhrát volby, když budou prosazovat populární politiku (viz teorém středního voliče), ale potřebují také finance na svoje volební kampaně
- Tyto finance pocházejí obvykle od skupin, které nemají problém kolektivní akce a které si přejí prosadit nějakou politiku odpovídající jejich potřebám
- Modely obchodních restrikcí se pokoušejí měřit ztráty bohatství voličů a nárůst příspěvků na volební kampaně od specifických zájmových skupin

Příklady chráněných odvětví

30

- Zemědělství
 - V USA, EU a Japonsku tvoří zemědělci malý podíl voličské základny, přesto dostávají obrovské subvence a ochranu
 - CAP EU, japonské 100% clo na import rýže, US kvóty na cukr
- Textilní průmysl
 - Do roku 2005 Multi Fibre Agreement garantující kvóty
 - Od 1974 jako původně krátkodobé opatření
 - 27 milionu pracovních míst, 40 mld. USD ročně
 - 2005 - import z Číny, dobrovolné omezení
- Znaky chráněných odvětví:
 - Pracovně intenzivní
 - Není nutná vysoká kvalifikace ani investice
 - Dobře organizovani

Náklady protekcionismu v usa

2-31

TABLE 10-2 Welfare Costs of U.S. Protection (\$ billion)

	2002 Estimate	2013 Projected
Total	14.1	4.6
Textiles and apparel	11.8	2.3

Source: U.S. International Trade Commission.

TABLE 10-2 Welfare Costs of U.S. Protection (\$ billion)

	2002 Estimate	2015 Projected
Total	14.1	2.6
Textiles and apparel	11.8	0.5

Source: U.S. International Trade Commission.

Společná obchodní politika

2-32

- Na otázku, proč jsou soukromí aktéři „přizváni“ do procesu tvorby společné obchodní politiky neexistuje jednotný náhled
- Obecně existuje mnoho způsobů, jak ovlivnit tvůrce obchodní politiky
 - Obecně: snaha o znovuzvolení, získání financí, podpory ze strany veřejnosti, poskytování informací atd.
 - Kvůli specifickému charakteru EU přichází v úvahu faktory jako snaha o získání podpory pro vlastní návrhy, příp. „pomoc“ tvůrcům politiky, zejména v podobě detailních a odborných informací.

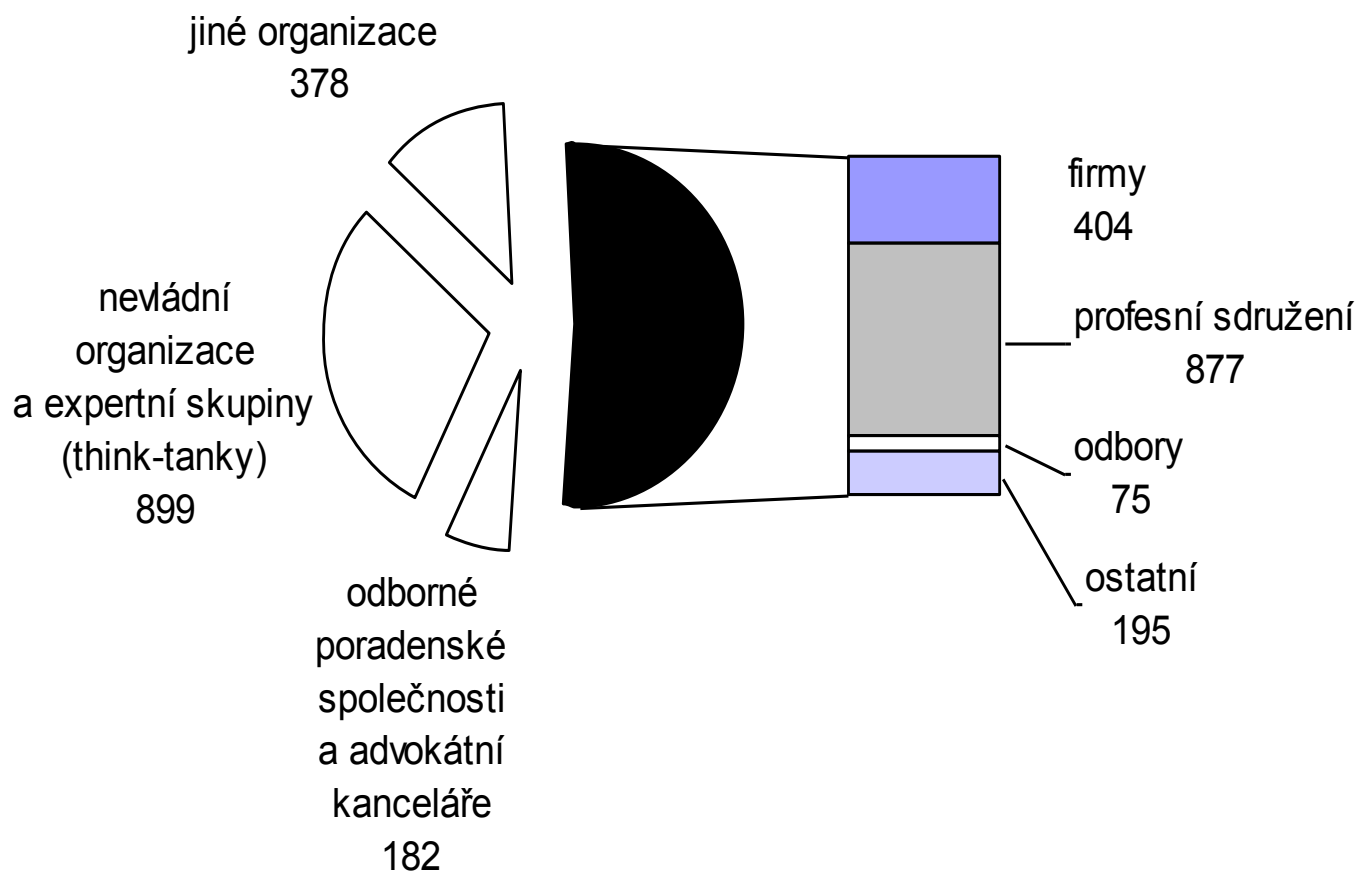
Prosazování zájmů

2-33

- 3 možné způsoby prosazování zájmů:
 - i) Individualní akcí,
 - ii) Kolektivní (společnou) akcí a
 - iii) Prosazování zájmů prostřednictvím třetí strany
- Při rozhodování o podobě reprezentace zájmů firmy hrají roli tyto faktory: velikost firmy, její ekonomická strategie a domácí institucionální prostředí firem
- Cesty k lobbování:
- Teoreticky se jim nabízejí dvě hlavní možnosti - národní a nadnárodní, tj. evropská, úroveň
 - Pro svobodný obchod - Komise, pro ochranu - národní vlády

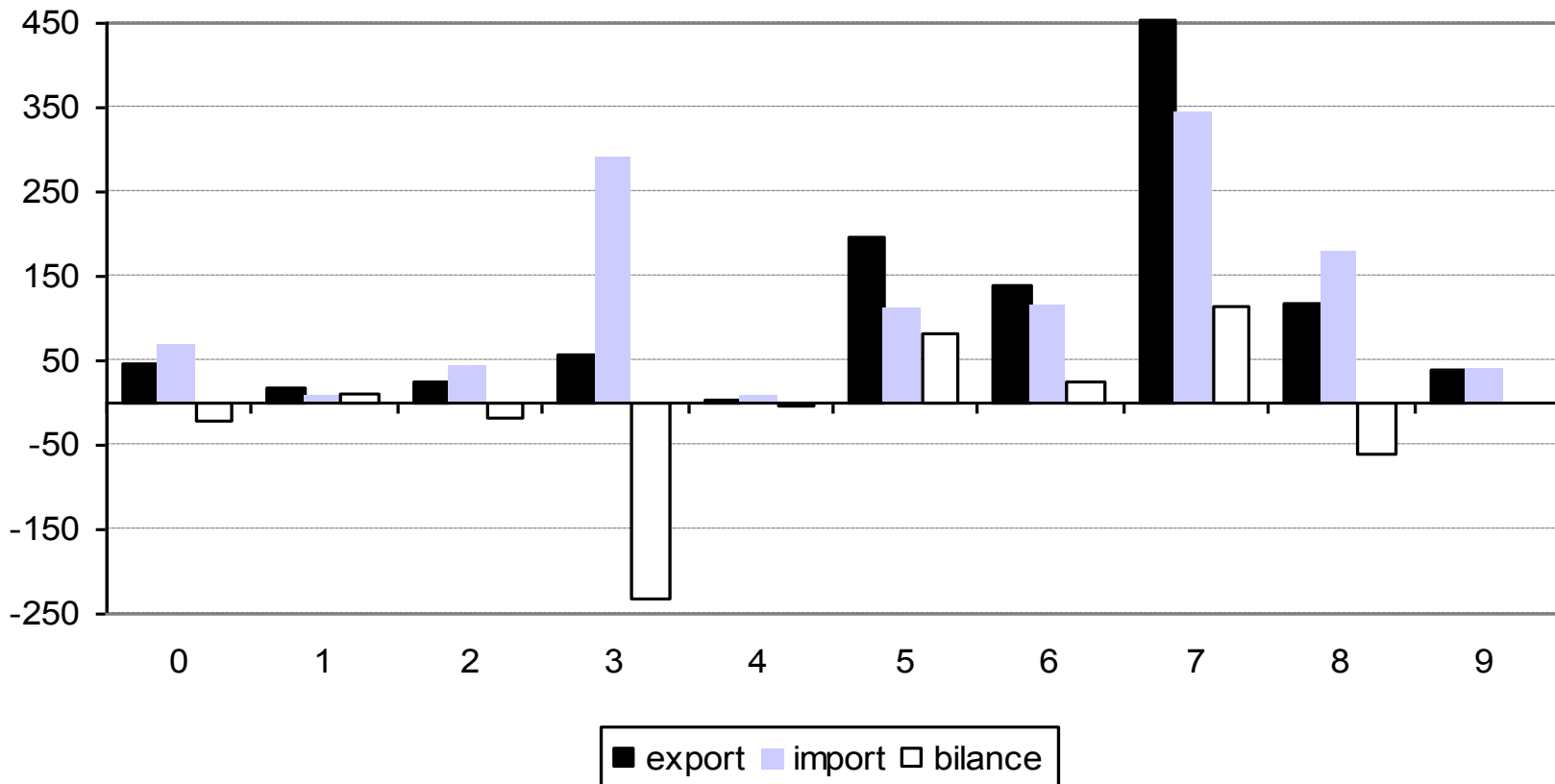
Rozložení registrovaných voličů v EU (2010)

2-34

Vnější obchod EU dle tříd SITC (2009)

2-35

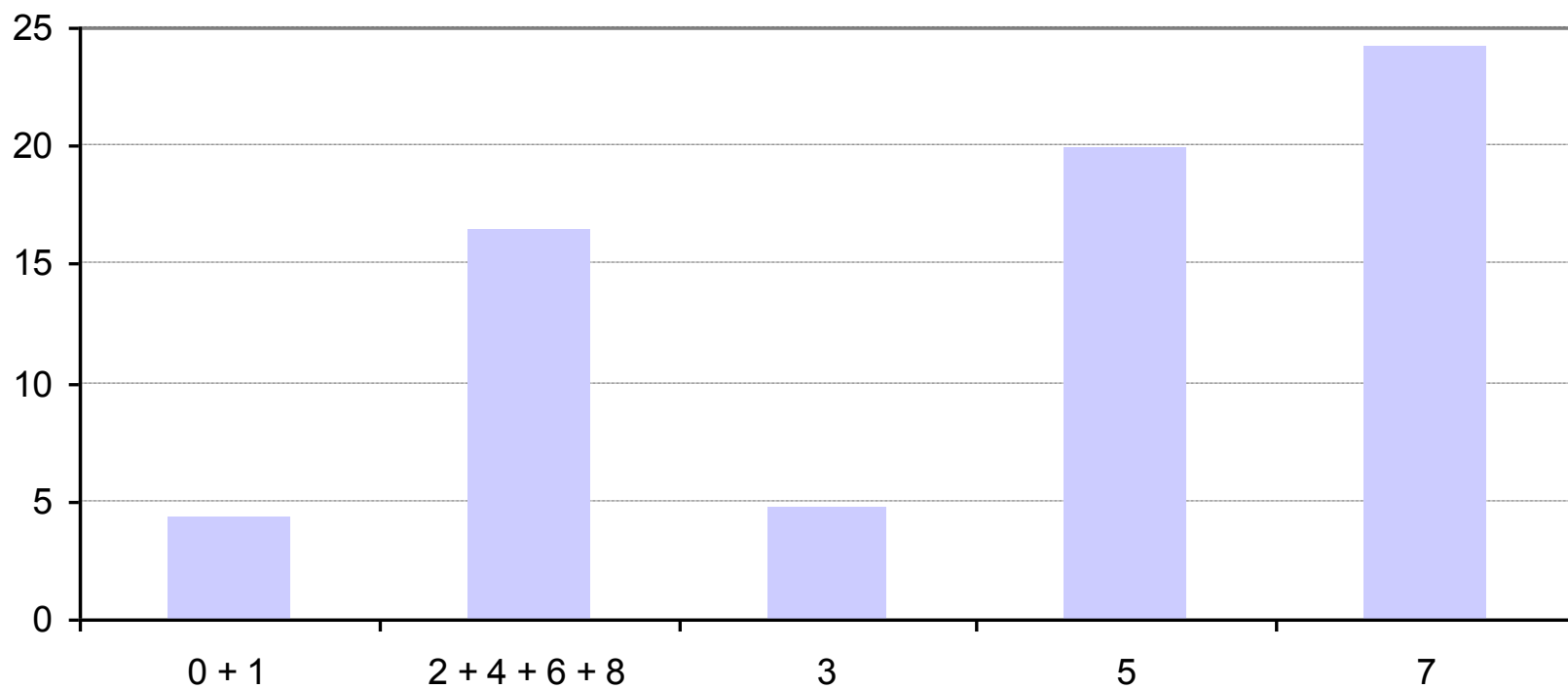
SITC: <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regist.asp?Cl=14>

- **Exportní odvětví**

- EU čistým exportérem produkce na vyšším stupni zpracování - komoditní třídy SITC 5 (chemikálie), 6 (průmyslové zboží) a 7 (dopravní prostředky) - a u produkce SITC 1 (nápoje a tabák)
- Taková odvětví, která velkou část své vyprodukované produkce exportují, tedy zejména producenti strojů a dopravních zařízení a chemikálií (viz obr. níže)

Exportně orientovaná odvětví EU (v %)

2-37

• Odvětví konkurující importům

- Hlavní importovanou komoditou v rámci třídy SITC 3 tvoří SITC 33 - Ropa, ropné výrobky a příbuzné materiály (76 % třídy SITC 3)
- V komoditní třídě SITC 8 dominuje SITC 84 - Oděvní výrobky a doplňky (34 % třídy SITC 8)
- V komoditní třídě 0 se jedná o produkci SITC 05 - Zelenina a ovoce (28 %), SITC 03 - Ryby (kromě mořských savců), koryši a měkkýši (23 %) a SITC 07 - Káva, čaj, kakao, koření a výrobky z nich (17 %)
- V rámci importu SITC 2 vévodí import SITC 28 - Rudy kovů a kovový odpad (se 40% podílem na importu SITC 2)
- Jednoznačná dominantní podtřída je

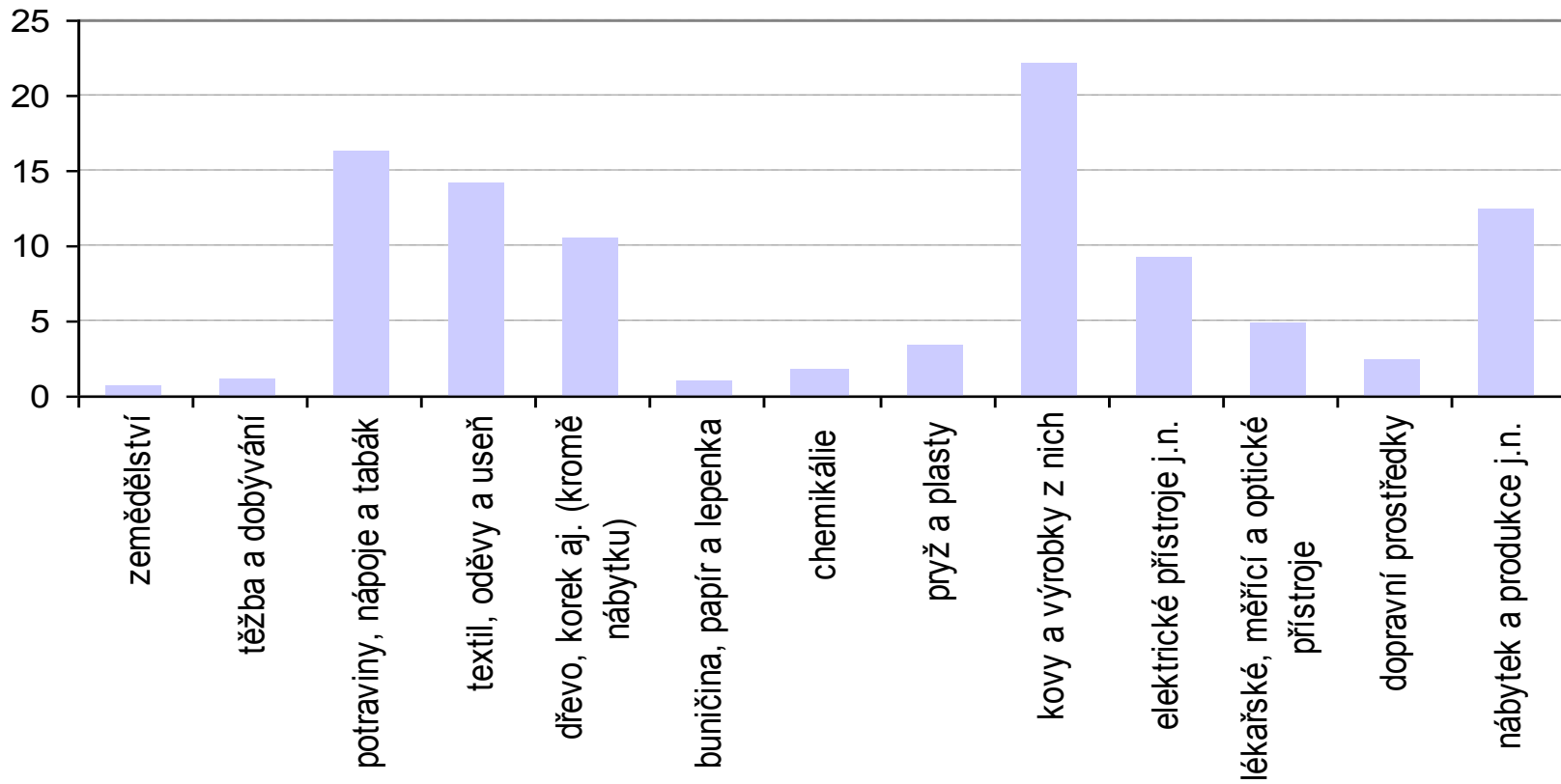
Determinanty politické síly

2-39

- Ekonomická a geografická koncentrovanost odvětví
 - EU: smysl má uvažovat pouze ekonomickou koncentrovanost (dle počtu firem v odvětví)
- Voličská síla (dle počtu zaměstnanců)
- Politická organizovanost odvětví

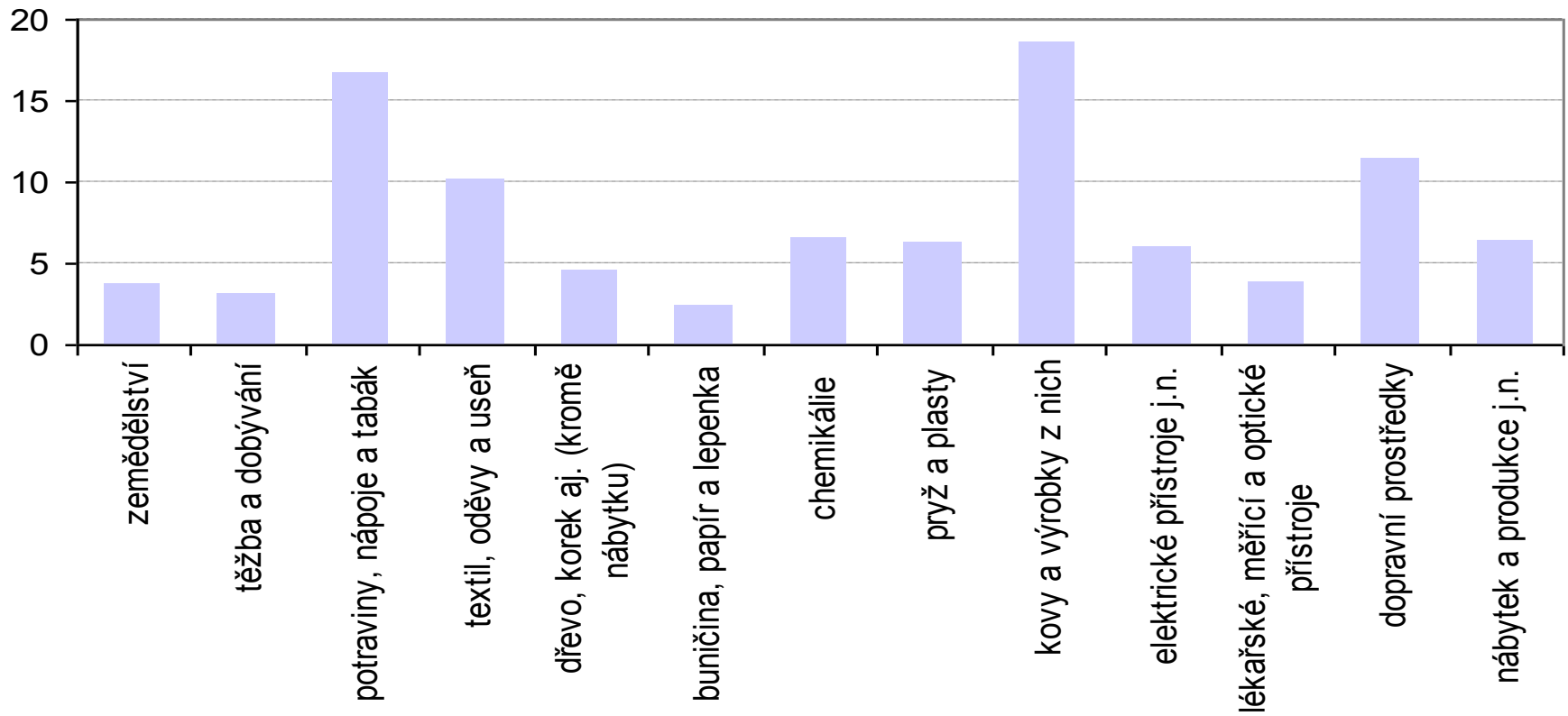
Počet firem v odvětví (2009)

2-40

Počet zaměstnanců v odvětví

2-41

Počet firem v odvětví	Ve prospěch Zemědělství Buničina, papír a lepenka Dopravní prostředky Chemikálie
Počet zaměstnanců v odvětví	Kovy a výrobky z nich Potraviny, nápoje a tabák Dopravní prostředky Textil, oděvy a useň Zemědělství
Organizovanost v rámci CSD	Služby Zemědělství + potraviny a nápoje
Informace Znalost procesu tvorby společné obchodní politiky včetně správného načasování aktivity	Velké firmy, které mají přímý přístup ke Komisi Dobře informovaní sekundární aktéři
Institucionalizovaná ochrana	Zemědělství a rybnářství Textil a oděvy Kovy a výrobky z nich Dopravní prostředky

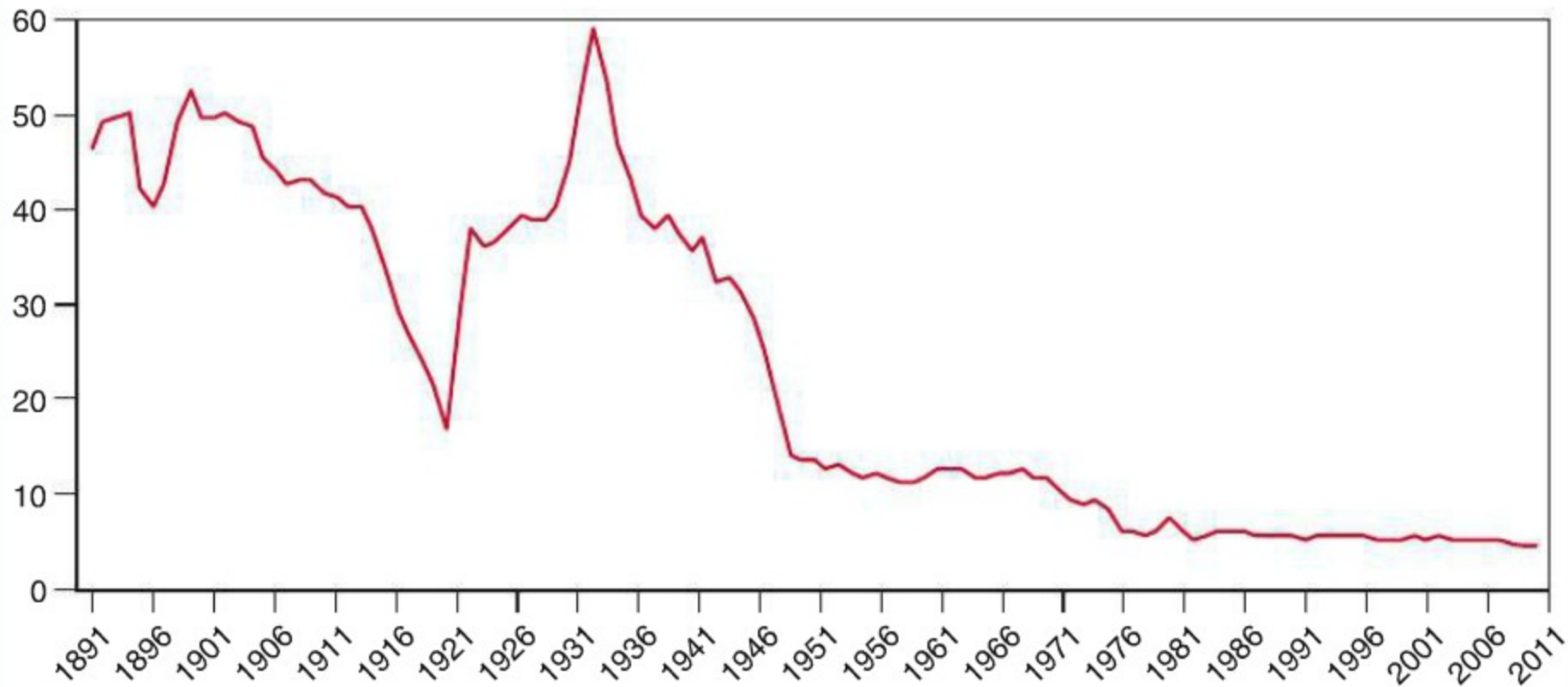
Mezinárodní vyjednávání

43

- Od 30.let 20. stol.: snižování obchodních bariér
- Po WW2: rychlá liberalizace
- Důsledky:
 - Narušení vlivu jednotlivých národních zájmových skupin
 - Prosazování svobodného obchodu
 - Eliminace obchodních válek

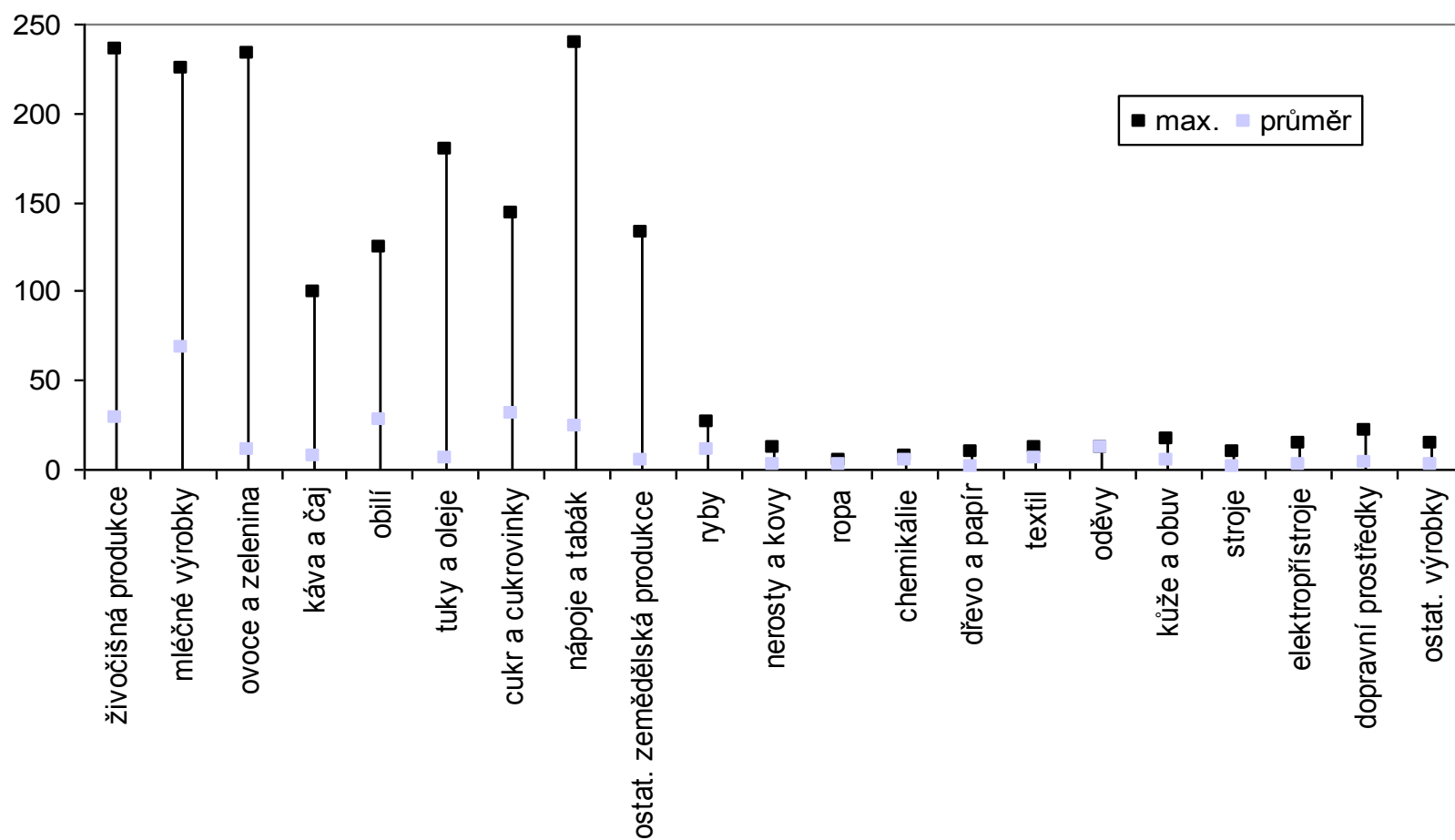
Vývoj cel v USA

Tariff rate
(percent)

Výše cel v EU (2008)

2-45

GATT

46

Po WW2. jednání za účelem vzniku
mezin.obchod.org. (ITO =International Trade
Organization)

- Problémy → 1947: „dočasná“ obchodní pravidla = smlouva GATT (na 48 let)
- ITO nikdy nevznikla

Uruguayské kolo GATT(1986-1994)

47

- Výsledný dokument: 1994 (Marrákeš)
- Přínosy Uruguayského kola: obchod. liberalizace + vznik WTO

Rozdíly	GATT	X	WTO:
	provizorní smlouva		plně funkční organizace
	jen zboží		+ služby (GATS = General Agreement on Trade in Services) + duševní vlastnictví (TRIPS = Trade-Related Aspects of Intellectual Property)
	zdlouhavé, neúčinné řešení sporů		formální, účinné řešení sporů

WTO

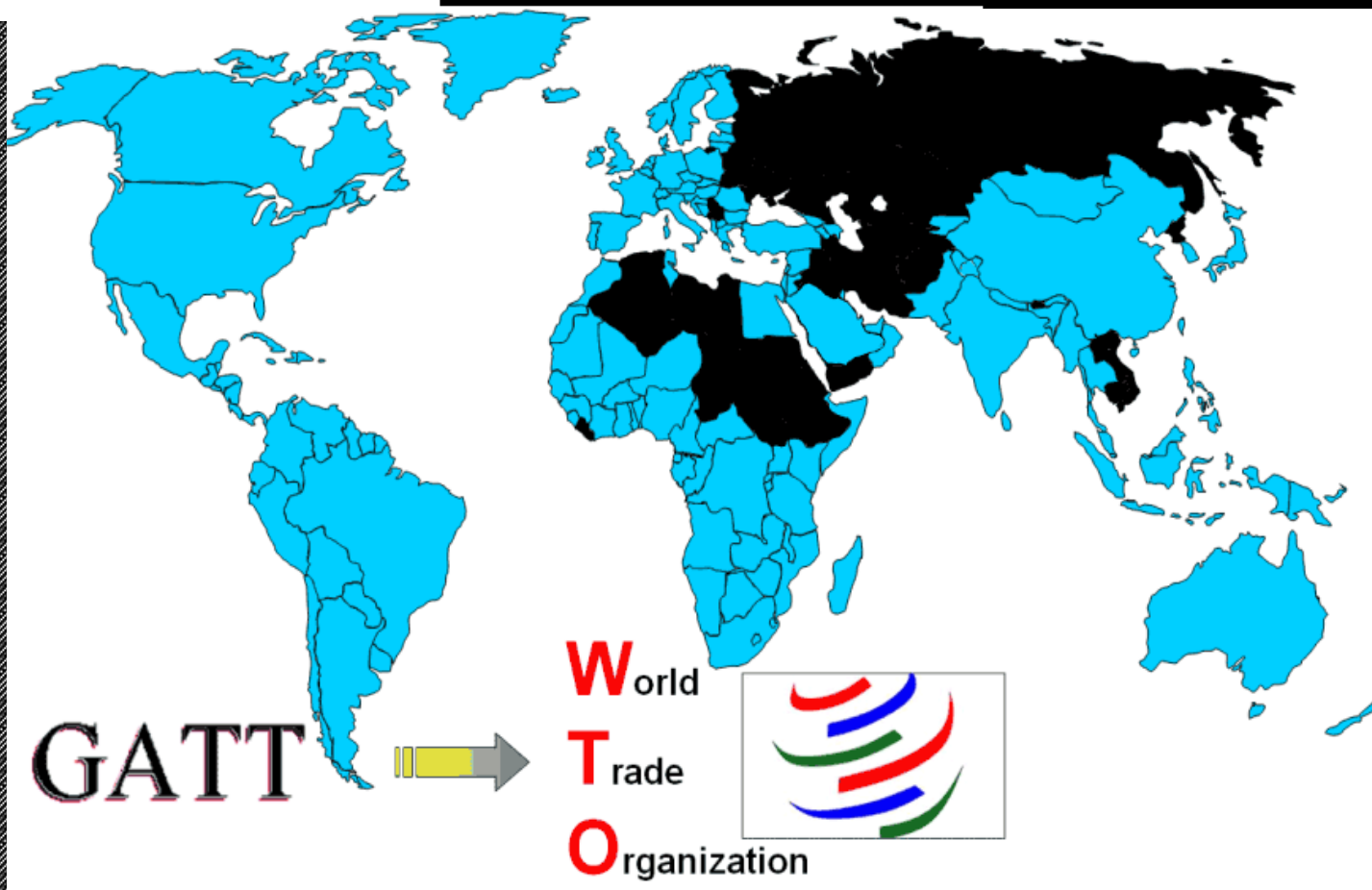
48

= World Trade Organization

- vznik: 1.1. 1995
- pravidla GATTu součástí pravidel WTO
- proces „vázání“
- omezování celních i necelních bariér obchodu
- vyjednávání v kolech

Zakládající členové WTO

49

Members and observers of the WTO

The map below shows all WTO members and observers, as listed [here](#).

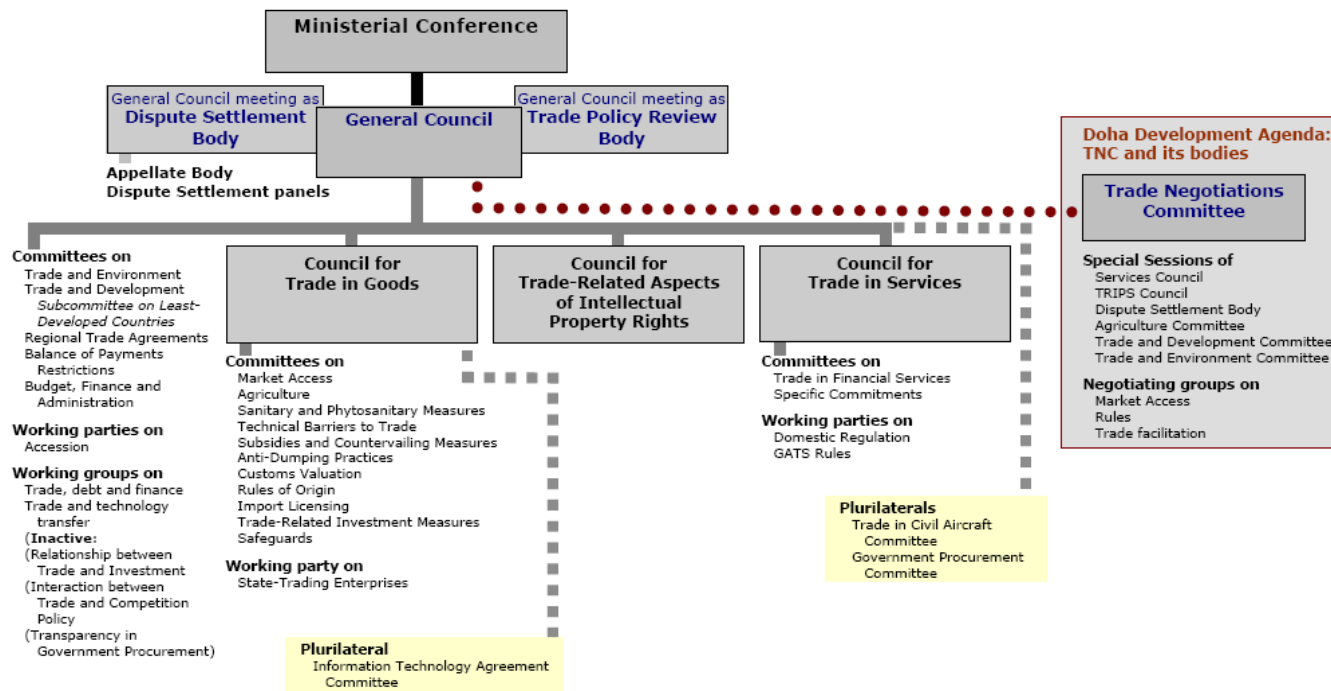

Organizační struktura WTO

51

WTO structure

All WTO members may participate in all councils, committees, etc, except Appellate Body, Dispute Settlement panels, and plurilateral committees.

Key

- Reporting to General Council (or a subsidiary)
- Reporting to Dispute Settlement Body
- Plurilateral committees inform the General Council or Goods Council of their activities, although these agreements are not signed by all WTO members
- Trade Negotiations Committee reports to General Council

The General Council also meets as the Trade Policy Review Body and Dispute Settlement Body

Výjimky z pravidla nediskriminace

52

= preferenční obchodní smlouvy

- GATT povoluje, když nulová cla = zóny volného obchodu, celní unie
- Dopady integrace:
 1. Tvorba obchodu - drahá domácí produkce je nahrazená levnými importy z 3. zemí
 2. Odklon obchodu - levnější importy ze 3. zemí jsou nahrazeny dražší domácí produkcí

„Nové“ spory o obchodní politiku

53

- 80.léta: nové argumenty pro intervence (high-tech odvětví) → strategické obch. politiky
- 90.léta: vliv nárůstu MO na pracovníky v RZ (standards pro mzdové sazby a pracovní podmínky?)

Argumenty pro aktivní obchodní politiku

54

- Resení tržních selhání:
- Externality - neschopnost firem v high-tech odvětvích zmocnit se příjmů z rozvoje poznatků, které se rozšíří i do jiných odvětví
- X Strategické obchodní politiky = „ožebračování souseda“

Globalizace a pracovní síla

55

- Před rokem 1995: kritika MO zaměřena na dopady na obyvatele vyspělých zemí - problém: vliv IM ze zemí s levnou L na mzdy málo kvalifikovaných pracovníků ve vyspělých zemích
- Od 90.let: sílí antiglobalizační hnutí - problém: mzdy a pracovní podmínky v RZ
- Omyl: nízké mzdy v RZ důsledkem volného obchodu

Reálná mzda a pracovní podmínky

56

- V RZ: nízké mzdy, ALE jsou na tom lépe, než by byli bez globalizace
- Zavedení standardů na výši mezd a pracovní podmínky = nebezpečí protekcionismu
- Řešení: monitorování mezd a pracovních podmínek + zpřístupnění výsledků spotřebitelům → ti rozhodnou

- BASTIAT, F.: Petice výrobců svíček

- Konec